

Πρωτότυπο έργο: Glaucia Nagem – «Falatório 2» / Σύλληψη και δημιουργία αφίσας: Maurício Simões / Σχεδιασμός ιστοσελίδας (web design): Ilana Chaia Finger

Πρελούδιο 8

Μια διαμόρφωση στο μέτρο της ηθικής

Στο τέλος του κειμένου «Ομιλία για τις ψυχώσεις του παιδιού [Allocution sur les psychoses de l'enfant]», προσεγγίζοντας τις επείγουσες συνθήκες της εποχής μας και το ζήτημα του διαχωρισμού [ségrégation], ο Λακάν μιλά για την σημασία που είχε για τον Φρόντ το «να επανεισάγει το μέτρο μας στην ηθική, μέσω της απόλαυσης [jouissance]»¹. Πρόκειται για έναν ηθικό προσανατολισμό, και πάνω σ' αυτό το θέμα θέλω να διατυπώσω ορισμένες σκέψεις σε τούτο το πρελούδιο.

Αυτό το κείμενο μου φαίνεται θεμελιώδες για τις συζητήσεις που θα έχουμε στην επερχόμενη Διεθνή μας Συνάντηση, ακριβώς επειδή είναι ένα από τα κείμενα στα οποία ο Λακάν τοποθετεί την έννοια του διαχωρισμού σε άρθρωση με την πρόοδο της επιστήμης και θέτει το ερώτημα του πώς εμείς, ως ψυχαναλυτές, ανταποκρινόμαστε σε αυτό το πρόβλημα της εποχής μας.²

Και όχι μόνο αυτό· πρόκειται για μια παρέμβαση που πραγματοποιείται αμέσως αφότου έχει εισηγηθεί την «Πρόταση της 9ης Οκτωβρίου 1967 για τον Ψυχαναλυτή της Σχολής»³, στην οποία προτείνει το μηχανισμό του περάσματος [Passe] στη Σχολή του, αναφέρεται στη διαμόρφωση των αναλυτών και επανέρχεται επίσης σε αυτό το ερώτημα σχετικά με το διαχωρισμό, υπενθυμίζοντας ότι και ο ίδιος είχε αποβληθεί από τη Διεθνή Ψυχαναλυτική Εταιρεία [IPA]. Έτσι αυτές οι ενδείξεις με οδηγούν να σκεφτώ πως αυτό το μέτρο που επανεισάγεται από τον Φρόντ στην ηθική τίθεται αναγκαία τόσο σε σχέση με τους εν ισχύ λόγους όσο και σε σχέση με τη διαμόρφωση των αναλυτών.

Στην «Τηλεόραση», ο Λακάν θα πει ότι η Ηθική είναι σχετική ως προς τον λόγο [discours]. Γνωρίζουμε ότι οι λόγοι είναι εκείνοι που διατάσσουν την απόλαυση και ρυθμίζουν τους δεσμούς του πολιτισμού, [δεσμοί] οι οποίοι παράγουν αυτό που ο Φρόντ ανέδειξε τόσο καλά στο κείμενο *Η δυσφορία μέσα στον πολιτισμό*. Με άλλα λόγια, εκείνο που μας καθιστά ανθρώπινους [humaines] είναι το ίδιο εκείνο πράγμα που παράγει την πιο σκοτεινή όψη αυτής της ανθρωπότητας. Όλοι φαλλικοί, ομιλούντα όντα και ευνουχισμένα— αυτή είναι η καθολικότητα που μας κάνει υποκείμενα, όμως και γι' αυτό, πληρώνουμε το τίμημα αυτού που δεν εγγράφεται: μιας απόλαυσης που βρίσκεται εκτός δεσμού, που αντιστέκεται στον κανόνα, αλλά παράγεται από αυτόν το ίδιο ακριβώς δεσμό. Έτσι, ο διαχωρισμός είναι εγγενής σε κάθε λόγο που επιδιώκει να εξαλείψει ό,τι δεν εγγράφεται εντός του, το διαφορετικό, εκείνο που αντιστέκεται στην καθολικοποίηση.

Μένοντας πάντα στο ίδιο κείμενο «Ομιλία για τις ψυχώσεις του παιδιού», ο Λακάν επισημαίνει ότι διατρέχουμε τον κίνδυνο να ξεχάσουμε πως υπάρχει μια ηθική [éthique] στη βάση του

πεδίου της λειτουργίας μας και ότι το κύριο βάσανό μας αφορούσε μια διαμόρφωση ικανή να χαρακτηριστεί ως ανθρώπινη. Γιατί να είναι αυτό το κύριο βάσανο μας; Μεταξύ άλλων, επειδή αυτή η διαμόρφωση, ενώ μας εξανθρωπίζει μέσω της γλώσσας, παράγει δυσφορία αποκλείοντας και διαχωρίζοντας τους ιδιάζοντες τρόπους απόλαυσης. Λοιπόν, τι είναι αυτό που αντιστέκεται στον κανόνα των εν ισχύ λόγων, αν όχι η ίδια η ιδιαίτερη απόλαυση κάθε υποκειμένου;

Πώς λοιπόν να έρθουμε αντιμέτωποι με τον διαχωρισμό και να αναλάβουμε την ευθύνη για έναν τρόπο απόλαυσης που δεν συμπαρατίθεται με τις παγίδες μιας καθολικοποιητικής απόλαυσης, παρούσας στον λόγο της επιστήμης, ούτε με τη γοητεία που προσφέρει στα υποκείμενα ο καπιταλιστικός λόγος υποσχόμενος την ανάκτηση μιας αδύνατης απόλαυσης μέσω των αντικειμένων που προσφέρει η αγορά; Τι μπορούν να κάνουν οι ψυχαναλυτές μπροστά σε αυτό;

Μου φαίνεται ότι ένα από τα στοιχήματα του Λακάν για να επεξεργαστεί αυτό το ερώτημα ήταν η διαμόρφωση των αναλυτών. Καθώς αν παραμέναμε προσδεδεμένοι μόνο με την απόλαυση του Ενός της καθολικότητας όλων των ομιλούντων όντων που απολαμβάνουν το νόημα, δεν θα είχαμε κανένα μέσο για να βρούμε μια άλλη γνώση του πώς κάνουμε τα πράγματα [savoir-faire] με την απόλαυση. Η ψυχανάλυση έχει να προσφέρει αυτό το άλλο μέτρο, που δεν ισχύει για όλους, το μέτρο της ιδιαίτερης απόλαυσης καθένα, πάντοτε ένα προς έναν, μη καθολικοποιησιμής. Για να συμβεί αυτό, είναι αναγκαίο να είμαστε ριζικά ηθικοί [éthiques] τόσο σε ό,τι αφορά την αναλυτική διαμόρφωση όσο και την ίδια την κατεύθυνση των αναλύσεων.

Ο Λακάν ήλπιζε ότι θα ήταν δυνατό να επαληθευτεί το πέρασμα στον αναλυτή στο τέλος των αναλύσεων· εξ ου και η πρότασή του για το μηχανισμό του περάσματος. Δεν μου φαίνεται ασήμαντο το ότι διατηρούμε ακόμη σήμερα το μηχανισμό του περάσματος στη Σχολή μας. Δεν έχουμε καμία εγγύηση ότι ένας αναλυτής θα ξέρει πώς να αντιδράσει για να αντιμετωπίσει το διαχωρισμό που προωθείται από τον λόγο του Ενός, όμως μια ανάλυση που φτάνει στο τέλος της μπορεί να είναι μία από τις λίγες πιθανότητες που έχουμε στην διάθεσή μας για να αντιμετωπίσουμε τις επιπτώσεις του. Τότε λοιπόν μπορεί κανείς να μιλήσει για μια αναλυτική διαμόρφωση αντάξια της ηθικής της ψυχανάλυσης.

Beatriz Oliveira
14 Απριλίου 2026

Μετάφραση: Μαρία Ηλιάδη

Επιμέλεια: Νικόλας Ζορμπάς

1 **Lacan, J. (1967)**, Allocution sur les psychoses de l'enfant. Άπαντα Έργα. Γαλλία: Seuil, 2001, σ. 369.

2 **O Sidi Askofaré**, στο κείμενό του « Aspects de la ségrégation », αναδεικνύει δύο πλευρές του διαχωρισμού: η μία νοείται ως δομική, ως αρχή κάθε λόγου, και η άλλη αφορά τις πρακτικές του κοινωνικού διαχωρισμού και τα σύγχρονα φαινόμενά τους. Αυτό μου φαίνεται ιδιαίτερα σημαντικό για να σκεφτούμε το ζήτημα του διαχωρισμού τόσο στην ψυχανάλυση σε ένταση (intention) όσο και σε έκταση (extension).

Askofaré, S. (2009). Aspectos da segregação. In: APeste, 1(2), 345-354.
<http://revistas.pucsp.br/index.php/apeste/article/view/6287/4621>

3 **Lacan, J. (1967)**, Proposition du octobre 1967 sur le psychanalyste de l'École
Πρότ. Άπαντα Έργα. Γαλλία: Seuil, 2001, σ. 243–259.

4 **Lacan, J. (1973)**, *Television*, Άπαντα Έργα. Γαλλία: Seuil, 2001, σ. 509–545.